

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2006. október 24.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

2006. október 24. 8:00

I. SZÖVEGÉRTÉS

Időtartam: 60 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Fontos tudnivalók

A feladatokat tetszőleges sorrendben oldhatja meg.

Válaszait gondos mérlegelés után, lehetőleg javítás nélkül írja le! Egyértelmű válaszokat adjon!

Ügyeljen a helyesíráásra! Ha bizonytalan, használja a helyesírási szótárt!

Eredményes munkát kívánunk!

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Kemény Gábor: Szabó T. Attila száz esztendeje

Ez év január 12-én volt kerekén száz esztendeje, hogy a Nagykovácsfalvi vármegyei Fehéregyházán megszületett Szabó T. Attila, Erdély nagy nyelvtudósa, a huszadik századi magyar névtan, nyelvjárastan, nyelv-, irodalom- és művelődéstörténet kiemelkedő kutatója, az MTA tiszteleti tagja.

Szabó T. Attila több mint hat évtizedes munkásságát két fő elv határozta meg: a tények tisztelete és ragaszkodása szűkebb hazájához, Erdélyhez. Mindmostanáig ő az a magyar nyelvész, aki a legnagyobb nyelvtörténeti anyagot gyűjtötte és publikálta. Tegyük azonban nyomban hozzá ehhez a Magyar Életrajzi Lexikonból vett megállapításhoz, hogy ezt az irdatlan terjedelmű anyagot alkotó módon fel is dolgozta: cikkekben, tanulmányokban, könyvekben és a nevét halhatatlanná tevő *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* köteteiben. Ez utóbbi hatalmas munkát is tanúsítja, hogy Szabó T. Attila nagy hatású tanáregyéniség, eredményes tudósnevelő is volt, hiszen a szótárat a szerkesztőnek 1987-ben bekövetkezett halála után tanítványai folytatták és teljesítik be.

Talán nincs is még egy nagy nyelvészünk, akinek életműve olyan mintaszerű gondossággal lenne összegyűjtve, mint Szabó T. Attiláé. Válogatott tanulmányai, cikkei 1970-től 1985-ig hat vaskos kötetben jelentek meg a bukaresti Kriterion Könyvkiadónál (I. *Anyanyelvünk életéből*, 1970; II. *A szó és az ember*, 1971; III. *Nyelv és múlt*, 1972; IV. *Nép és nyelv*, 1980; V. *Nyelv és irodalom*, 1981; VI. *Tallózás a múltban*, 1985.) A könyvsorozat zárókötetét (VII. *Név és település*, 1988) már posztumusz műként adta ki Budapesten az Európa Kiadó a szerző fiának, az azóta fiatalon elhunyt, kiváló tehetségű nyelvésznek, Szabó T. Ádámnak a gondozásában. Ez a hét kötet együttesen 4300 lap terjedelmű, és több mint félezer névtani, szótörténeti, népköltési stb. tárgyú írást tartalmaz. A köteteket Szabó T. Attila teljes munkásságának könyvészete egészíti ki, melyet felesége, Sz. Csáti Éva állított össze.

Szabó T. Attila legnagyobb jelentőségű műve az a jelenleg XII. köteténél tartó hatalmas szótár, amely *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* címmel mutatja be a XVI-XIX. század erdélyi magyar nyelvének szókincsét, szó- és szóalaktörténetét, jelentésfejlődését. Ennek anyagát a szerkesztő levéltári forrásokból (periratokból, levelekből, egyéb kéziratokból) gyűjtötte össze, ezért példamondatai a kor beszélt nyelvét tükrözik, s az egykori életet a maga teljességében tárják az értő olvasó elé. Ennél fogva a Tár nemcsak a nyelvtörténészeknek vált nélkülözhetetlen munkaeszközzé, hanem a társadalom- és művelődéstörténet, a néprajz, az irodalomtörténet és a névtan kutatóinak is. A nem magyar ajkú kutatók munkáját segíti az a többlet, hogy a szótár az értelmezéseket nemcsak magyarul, hanem német és román nyelven is közli. Az I. kötet 1975-ben látott napvilágot (Szabó T. Attila ekkor lépett hetvenedik életévébe). Az utolsó olyan kötet, amely még a szerkesztő életében jelent meg, a IV. volt, 1984-ben (ez egyébként ominózus módon a *házsongárdi* szócikkkel végződik). A szótár kiadása a szerkesztő halála és az akkori román viszonyok miatt évekre abbamaradt, s csak 1993-tól jelenhettek meg az újabb kötetek,

immár Budapesten, az Akadémiai Kiadó gondozásában. A legutóbbi a XII., amely éppen a *tár* szócikkkel zárul. Remélhetőleg minél hamarabb kézbe vehetjük az utolsó kötetet is, amellyel teljessé válik ez a párját ritkító vállalkozás.

Lapunk jellege indokolja, hogy ne hagyjuk említetlenül Szabó T. Attila nyelveművelő tevékenységét sem, bár ez az ő munkásságában nem volt elsődleges jelentőségű. Tisztán látta azonban, és ennek a véleményének több ízben is hangot adott, hogy a kisebbségi helyzetben levő magyarságnak fokozott figyelmet kell fordítania nyelvhasználatának tisztaságára és épségére. „Mit akar a mai és mit akart egyáltalán a mindenkori nyelveművelő mozgalom?” – teszi fel a kérdést egy fiatalkori írásában, az *Anyanyelvünk épsége* címűben. Válasza akkor, 1937-ben, ez volt: „Lényegében semmi egyebet, mint hogy felébressze a nyelvi lelkiismeretet kábult álmából, és mindenkit az anyanyelv öntudatos használatának szükségességére serkentsen.” Ezt és a következőket, úgy vélem, ma is vallhatják és vállalhatják mindazok, akik (kisebbségben vagy többségben) az anyanyelv kutatására, ápolására tették fel az életüket: „A mai nyelveművelő mozgalom sem akar más célt szolgálni, mint azt, hogy a nemzeti műveltség egyik legfontosabb életmegnyilvánulásában, az anyanyelv használatában mindenkit ugyanarra a komolyságra vegyen rá, mint amelyet például egy mesterember munkájában, egy banktisztviselő számadásában, egy mérnök építkezési munkájában, egy lelkipásztor gyülekezete gondozásában és egy tanító gyermeknevelésében magától értetődő magatartásnak, elengedhetetlen követelménynek tart mindenki” (*Anyanyelvünk életéből*, 20-21. oldal). Azt, hogy e folytonosságot mai erdélyi kollégáink is elismerik, jelzi többek között az a tény, hogy az MTA határon túli kutatóállomásának feladatait is ellátó nyelvi iroda Szabó T. Attila Nyelvi Intézet nevet viseli Kolozsváron és Sepsiszentgyörgyön.

Szabó T. Attila életútját jelképes mozzanatok kísérték. Abban a községben látta meg a napvilágot, amelynek környékén Petőfi meghalt. Apa nélkül nőtt fel (mert édesapját már kétéves korában elveszítette), mégis ő vált az erdélyi magyar nyelvész-társadalom szeretve tisztelt apafigurájává. Végül pedig, amikor 1987. március 3-án a *Szótörténeti Tár* munkaközösségének megbeszélésére sietett, a Szabók bátyája, Kolozsvár nevezetes középkori műemléke közelében érte a hirtelen halál. Amiképpen ő is bátyája, erőssége volt az erdélyi magyar tudományosságának és művelődésnek egész hosszú alkotó élete folyamán. És azóta is az, velünk élő, elevenen ható életművével, különösképpen pedig a beteljesedés előtt álló *Szótörténeti Tárral*. A mindmáig legnagyobb magyar szótárral.

Szövegközlés: *Édes Anyanyelvünk*. XXVIII. évfolyam 1. szám. 2006. február. 7. o.

1. Fölkérik Önt arra, hogy egy készülő életrajzi lexikon számára töltsse ki a cikkben méltatott szerzőre vonatkozó adatlapot!

Név:

Születési év, hónap, nap:

Születési hely (település, megye):

Elhalálzási év, hónap, nap:

Elhalálzási hely (város):

Válogatott tanulmányait megjelentető kiadók (a kiadók neve és székhelye):

.....

.....

6 pont

2. A cikk szerzője idéz Szabó T. Attila válogatott tanulmánykötetének egyikéből. Nevezze meg a kötet címét és a kiadás időpontját!

a) a tanulmánykötet címe:

1 pont

b) a tanulmánykötet kiadásának időpontja:

1 pont

3. Adja meg a következő szavaknak a szövegbe illő rokon értelmű megfelelőjét!

a) irdatlan:

1 pont

b) posztumusz:

1 pont

c) ominózus:

1 pont

d) serkentsen:

1 pont

4. Miként kapcsolódik az alábbi fénykép a cikk szövegéhez? Megállapításaiban legalább három, a cikkben szereplő vagy utalásszerűen benne lévő információra hivatkozzon!

Szabó T. Attila sírköve a kolozsvári Házsongárdi temetőben

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3 pont	
--------	--

5. Készítsen vázlatot az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* kiadásának történetéről! Törekedjen az információk, az időpontok közlésének pontosságára!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4 pont	
--------	--

6. A cikk szerzője Szabó T. Attilát „szeretve tisztelt apafiguraként” említi. Értelmezze és igazolja a megállapítás jogosultságát két-két jellemzővel!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4 pont	
--------	--

7. Milyen jelentéseket sűrít magába a cikk címe? Térjen ki a cím nyelvtani-mondattani sajátosságaira és lehetséges jelentéseire is!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4 pont	
--------	--

8. Milyen viszonyban áll a cikk szerzője az írás tárgyával, témájával? Megállapításait a cikk műfaji sajátosságaival és nyelvi-stilisztikai jellemzőkkel támassza alá! Két-két sajátosságot említsen!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4 pont	
--------	--

9. Hasonlítsa össze az alábbi szócikkeket! Miben áll az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* sajátossága? Legalább három érdemi, csak a *Tárra* jellemző megállapítást tegyen!

Magyar Értelmező Kéziszótár	Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár
dúl-fúl tn ige Morogva, csapkodva dühöng (magában). <i>Dúlt-fúlt mérgében.</i>	dúl-fúl mérgelődik, dühöng; a turba de mînie; toben, wüthen. 1628: ot Setalt, panaszkodot, dult, fult, hogy Im nem tudunk megh alkünni veszekedwnk az ket Legeny feleol [Kath.] 1636: monda Koházi Kathalin Te ven szákálu szekely cziak heyaba(n) dülz fulz, mert az migh elek, addigh ne(m) czinalz ot házát, hane(m) ha megh halok [Mv; MvLt 290. 65a].

.....

3 pont	
--------	--

10. Fejtse ki a 4. bekezdésben olvasható harmadik idézet hasonlatát három-öt mondatban! („A mai nyelvművelő mozgalom sem akar más célt szolgálni...”)

.....

6 pont	
--------	--

40 pont	
---------	--

	maximális pontszám	elért pontszám
I. Szövegértés	40	

javító tanár

Dátum:

	elért pontszám	programba beírt pontszám
I. Szövegértés		

javító tanár

Jegyző

Dátum:

Dátum:

Megjegyzések:

1. Ha a vizsgázó a II. írásbeli összetevő megoldását elkezdte, akkor ez a táblázat és az aláírási rész üresen marad!
2. Ha a vizsga az I. összetevő teljesítése közben megszakad, illetve nem folytatódik a II. összetevővel, akkor ez a táblázat és az aláírási rész kitöltendő!

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

2006. október 24. 8:00

II. SZÖVEGALKOTÁS

Időtartam: 180 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Fontos tudnivalók

Válasszon ki és oldjon meg egy feladatot! Ha munka közben mégis elkezd egy másik feladatot is, az előzőt húzza át!

A kifejtésben vegye figyelembe a feladatban adott szempontokat!

Bátran fogalmazzon önálló véleményt, és adjon számot ismereteiről is.

Írását gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan.

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen, hogy azok elváljanak a kész fogalmazástól.

Válasza 3-5 oldal terjedelmű legyen.

Eredményes munkát kívánunk!

Érvelés

„De ifjú kedvem forró vágya más:
Jövőmbé vetni egy tekintetet.
Hadd lássam, mért küzdök, mit szenvedek.”

(Madách Imre: *Az ember tragédiája*. Harmadik szín)

A jövő kutatása, a jövő megismerésének vágya vélhetően egyidős az emberiséggel, a különféle jövőképek bemutatása műalkotásoknak is gyakori tárgya. Mutassa be két mű (pl. regény, dráma, film, lírai alkotás) jövőről alkotott elképzeléseit! Szeretné, ha ezek beteljesednének? Miért igen, miért nem?

V A G Y

Egy mű értelmezése

Értelmezze Móricz Zsigmond novelláját! Vizsgálja meg, milyen jelentéstöbblettel gazdagodik a mű során a címben jelölt kifejezés! Elemzésében térjen ki arra is, hogy a novellában megjelenített egyedi élethelyzet miként válik jelképes értelművé!

Móricz Zsigmond: Égi madár

A dárdás vaskerítésen kidagad az orgona virágtömege. Bent vidám csoportok*, kövér lombú tavaszi fák. A gondnok azt akarja, hogy a város szegényháza olyan legyen, mint a földi paradicsom.

Az öregek lassan üldögélnek a fapadokon. A város összeszedte koldusait, hogy ne szégyenítsék az élő polgárokat. Jó házat, szép kertet, ételt ad nekik. S az aggok ülnek és hallgatnak, kérődzik az elmúlt életet, és hallgatnak s ülnek.

Apácaforma kedves nővér szelíden megy végig közöttük, a gondviselés. Mindenkihez van egy szava, unalmasan szelíd, közömbösen jóságos:

– No, Illyés bácsi, hogy vagyunk, hogy?

Az agg ráriad. Nedves szeme mélyén tűz gyullad. Indulat. Rekedt düh:

– Miért nem szabad innen kimenni?

Vágy és gyűlölet szikrázik benne.

– No, csöndesen.

– Nem vagyok én elítélve! Nem vagyok én rab!

Az udvar minden megtépett öreg népe rettenve néz oda. A kirobbanó jaj mindnyájukat megreszketteti.

– Jó itt magának...

- Hogy meri azt mondani?... Be vagyok zárva, mint egy életfogytiglani... Mondja meg, hogy börtönben vagyok...

Liheg és fúj. Tüdeje, mint egy rossz harmonika, sípol. Vad indulat rázza.

- Miért nem engednek ki?... Sétálni akarok az Isten mezején.

- Fáradt maga, kedvesem, elég magának a virágos kert: nézze, ez az élet... Mit csinálna odakint. Pihenjen meg, nyugodjon.

- Adjátok ide a hosszú országutat a csillagokig. Nem akarok itt körbe-körbe szédelegni a ti tömlöcötökben; a jegenyész országutat akarom az ég alatt.

- Ott csak ázna, fázna. A házak kapuján koldulna.

- Mi közötök hozzá, ha ázok, ha fázok? Alamizsnát adnak.

- Illyés bácsi... Ároksparton pusztulna el. Itt a szép tiszta ágy, a meleg étel, az öregség kényelmes nyugalma.

- Nem öltem, nem gyilkoltam. Nem vétettem senkinek. Visszaéltek az öregségemmel. Csendőrszuronyokkal őriztek. Mért nem szabad innen kimenni? Én itt megrothadok.

- Ne kínozza magát.

- Bezártatok az örök életre? Elvettétek a szabadságomat? Bedobtatok ide a kerítésen belül? Nem akarok itt senyvedni. Élni akarok.

- Inni akar, Illyésem. Pálinkát akar.

- Pálinkát akarok!... Emberi jussom... Azt akarok, ami jólesik... Az úton akarok járni. Hevernem a szép ibolyák között. Gyalogolni akarok az országúton, és dalolni a vándor énekét. Mint a madarak... De ti megfogtatok, elvettétek a szabadságomat. Eleven hullát csináltatok belőlem. Gyilkosok, hóhérok. Nem kell az élet, ha nincs szabadság.

Az öregek remegve néztek rá. Mindnek rezeg lila ráncos keze, pillog megfáradott szeme. Az élet szele zuhog végig rajtuk. Megfázva néznek, sivatagul. Bólogatnak, néznek. Révedve remegnek agg társukra, akiben még maradt életszíkra. Ők már megnyugodtak. Emberek. Már önekik semmi sem kell, csak a déli ebéd, az esti falat, a csendes ágy. A dohos ház nyugodalma, ahol se gond, se bú. Semmi, semmi, csak a pusztai élet.

- Égi madár vagyok... Repülni akarok. Isten fia vagyok: nyissátok meg az ajtót!

Tépi a ruhát, marcangolja magát. Vére kopogtat a megpattanó szem hártyáin.

- Halhatatlan lelkem van. Enyém a nagy világ... De rám rohant, letépett az élet... Eresszétek ki az égi madarat.

Kitárja karjait, kiszáradt csillagtépő kezeit a Halhatatlanság felé.

Az emberi test börtönéből ki a tágas Mindenségbe rivall.

Szűk az Élet börtöne. A vágó a bátor és érthetetlen Kozmoszt markolja. Micsoda kurta határok. Micsoda boldogtalan lét ez itt. Ki, ki a test záraiból a Mindenség mezőire.

Oh, én szegény égi madár e földön.

(1935)

Szómagyarázat:

* virágágyak

V A G Y**Összehasonlító elemzés**

Hasonlítsa össze Juhász Gyula és József Attila költeményét! Milyen jelentéstartalmak kapcsolódnak a két alkotásban a nyár toposzához? Értelmező összevetésében térjen ki a két költemény képalkotásának sajátosságaira, a beszédmód különbözőségeire is!

Juhász Gyula: <i>Magyar nyár</i> 1918	József Attila: <i>Nyár</i>
Pipacsot éget a kövér határra A lángoló magyar nyár tűzvarázsa.	Aranyos lapály, gólyahír, áramló könnyűségű rét. Ezüst derűvel ráz a nyír egy szellőcskét és leng az ég.
A Tisza szinte forr, mint néma katlan, Mit izzó part ölelget lankadatlan.	Jön a darázs, jön, megszagol, dörmög s a vadrózsára száll. A mérges rózsza meghajol – vörös, de karcsú még a nyár.
Selyem felhői sápadt türkisz égnek, Bolyongó vágyak mély tűzében égnek.	Ám egyre több lágy buggyanás. Vérbő eper a homokon, bóbiskol, zizzen a kalász. Vihar gubbaszt a lombokon.
S a végtelen mezőkön szőke fényben Kazlak hevülnek tikkatag kövéren.	Ily gyorsan betelik nyaram. Ördögszekéren hord a szél – csattan a menny és megvillan kék, tünde fénnel fönn a tél.
Fülledt a csönd, mint ha üres a kaptár, Keleti lustán szunnyad a magyar nyár.	
Mi lesz, ha egyszer szikrát vet a szalma, És föllángol e táj, e néma, lomha?	
Ha megutálva száz here pimaszt már, Vihart aratva zendül a magyar nyár? (1918)	(1934)

FIGYELEM!

**A feladatok közül csak egyet kell megoldania.
Kérjük, aláhúzással jelölje, melyik feladatot választotta!**

ÉRVELÉS**EGY MŰ ELEMZÉSE****ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS**

		Maximális pontszám	Elért pontszám
I. Szövegértés		40	
II. Szövegalkotás	tartalmi minőség	20	
	szerkezet, felépítés	20	
	nyelvi minőség	20	
Levonások	Helyesírási hibák	Levonható: 15	
	Íráskép	Levonható: 3	
ÖSSZESEN:		100	

javító tanár

Dátum:

		Elért pontszám	Programba beírt pontszám
I. Szövegértés			
II. Szövegalkotás	tartalmi minőség		
	szerkezet, felépítés		
	nyelvi minőség		
Levonások	helyesírási hibák		
	íráskép		

javító tanár

jegyző

Dátum:

Dátum: